

2. Конобродська В. Л. Етнолінгвістичний і лінгвістичний аспекти дослідження діалектної лексики // В. Л. Конобродська // Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації українців. Мовознавство: Збірник статей. – Чернівці, 2003. – С. 406-410.
3. Лизанец П. Н. Венгерско-украинские межъязыковые связи. Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпатья. – Будапешт, 1976. – 683 с.
4. Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і суміжних областей. Частина І. Звучня і морфологія / І. Панькевич. – Прага, 1938. – 549 с.
5. Сабадош І. Лісосплавна лексика українських говорів Карпат / І. Сабадош // Український діалектологічний збірник. – Кн. 3. – К. : Довіра, 1997. – С. 343 – 398.
6. Чоповський В. З експедиційних досліджень. Лісорубська лексика українців Карпат / В. Чоповський // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 6 (328). – С. 94-98.

Summary. The article is devoted to the characteristics of the verbal vocabulary forestry and rafting rafts of the village dialects Bogdan Rakhivsky district Transcarpathian region in terms of traceability archaic lexical items, the study of dynamic processes in the structure of the studied dialect system and its characteristics as a unit of the dialect continuum.

Key words: verbal vocabulary forestry and rafting rafts, Hutsul dialect, archaic vocabulary, semantic field tokens, dialect text.

УДК 811.111' 373.23

О.В. Яковлева

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ПОЕТОНОМОГЕНЕЗУ НА ФОРМУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО–СЕМАНТИЧНИХ ТА ОБРАЗНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ПОЕТОНОМІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

У статті досліджується вплив процесів трансформації образної сфери поетонімів, тобто поетонімогенезу, на формування семантичних та образних властивостей поетонімів у художньому тексті. У динаміці перетворень виявлено дві протилежні тенденції: накопичення компонентів змістової та образної структури й деіконізація поетоніма.

Ключові слова: поетонімогенез, онімізація, трансонімізація, апелятивація.

Останнім часом поживався інтерес лінгвістів до вивчення аспекту онімного словотворення. Успішний розвиток ономастики, введення ономастичного матеріалу в науковий обіг та його всебічне вивчення призвело до необхідності розрізнення узуальної та okazіональної деривації з позицій функціонування цих номінацій у мові, а увага до словотвірного аспекту ономастичних досліджень – до розмежування синхронного онімного та відонімного словотворення.

Лексико-семантичний спосіб словотвору активно виявляється в системі номінації власних назв. Питання про способи номінації та засобах утворення власних імен має два аспекти, це – 1) отапельлятивне утворення онімів (1) і внутріонімне утворення (2).

Основними механізмами лексико-семантичного способу словотвору в цій підсистемі мови є:

- онімізація (перехід загальної назви у власну);

- трансонімізація (перехід власної назви з одного класу імен до іншого);

- онімотрансонімізація (комбіноване використання різновидів способу за моделлю: онімізація + трансонімізація

1. Отапельлятивне утворення онімів проявляється в результаті (а) онімізації загальних імен іменників; (б) субстантивної онімізації прикметників.

Онімізація в широкому розумінні включає:

а) перехід імен загальних в імена власні без зміни форми слова;

б) субстантивну онімізацію прикметників;

в) онімізацію аббревіатур.

2. Внутріонімне утворення виявляється в (а) трансонімізації власних назв; (б) трансформації власних назв.

Сучасні лінгвісти не вважають трансонімізацію, як і лексико-семантичний спосіб словотвору у цілому процесом, пов'язаним з деривацією, на тій підставі, що синхронно похідне слово збе-

рігає відношення мотивації з твірним словом, а при лексико-семантичному словотворенні збереження відношень мотивації означає полісемію, коли з'являється нова семема, а не нове слово [4]. Перехід семми слова в окреме слово Явище полісемії свідчить про відсутність акта деривації. У випадку розщеплення слова на незалежні слова-омоніми – нове слово, але зникають відношення мотивації, оскільки оніми є словами, семантично не зв'язаними між собою. У синхронному ономастичному полі, коли полісемія слова вже втрачається, а омонімія ще не реалізується, проміжне положення між ними, перехідну стадію, виділяють в особливе явище мезонімія (від грец. Mesos – проміжний, середній). Ю.О. Карпенко запропонував термін мезонімізація для позначення лексико-семантичного словотвору. При цьому сам онім отримує назву мезолекса (за термінологією Є.С. Отіна [9, 362] або мезон (за термінологією Ю.О.Карпенка) [4; 5]. Перехід семми слова в окреме слово – мезонім – є свідченням семантичного розвитку лексеми, яке зводиться до різних видів метонімії або метафори.

У мові мезоніми виникають внаслідок перенесення власного імені з одного об'єкту на інший на основі певної схожості або суміжності референтів. Різновидом мезонімізації в ономастиці є трансонімізація – словотвірний акт, в наслідок якого від мотивуючого оніму утворюється похідне, вмотивоване власне ім'я, що зберігає матеріальну структуру твірного слова і їм мотивовано [4; 5; 8; 11].

Розрізняють трансонімізацію: 1) внутрішньовидову; 2) міжвидову: **Леді Годіва (1)** – антропонім, легендарний персонаж Британської історії персонаж; **Леді Годіва (2)** – ергонім, експериментальний імпульсний ядерний реактор побудований у Лос-Аламоської національної лабораторії. Свою назву реактор отримав на честь персонажа британської історії тому, що його активна зона була повністю оголеною. Ніякого біологічного захисту, відбивачів нейтронів, або навіть корпусу не передбачалося (частини уранового ядра були закріплені на металевому каркасі).

Трансонімізація може бути як одноступеневою, так і багатоступеневою, але, як правило, неоднчасною. Феномен художньої трансонімізації може репрезентувати “одно миттєве” перебування поетоніма на різних рівнях (ступенях) трансонімізації, що призводить до формування гетерогенної семантики та поезики імені [12]

Найбільшу зацікавленість дослідників поетонімії художнього твору та мови письменника викликає перехідний процес від первинного оніму до мезоніму через конотонім – імені, збагаченого понятійними або референтними конотаціями, що органічно злилися з індивідуально-авторськими спів значеннями емоційно-експресивного плану. Недостатньо вивчено також вплив інших процесів поетонімогенезу (апелятивації, онімізації та ін.) на формування образних і семантичних властивостей поетонімів.

Дослідження власних імен художніх реалій та персонажів, створених уявою письменника і включених їм в текст літературно-художнього твору є новим ракурсом у дослідженні ономастики. Власні імена володіють в мові художньої літератури великими виразними можливостями і є найважливішим засобом структурно-семантичної організації художнього тексту. Ще не існує поки історичних побудов, що відображають закономірності розвитку художньої ономастики у світовій літературі, але вже існує ряд робіт, присвячених специфіці літературних поетонімів як елементів макроструктури цілого тексту (Н.В. Васильєва О.І. Фоякова, та інші) [1; 10;].

Змістова інформація поетонімів безперервно перетворюється завдяки синхронному протіканню процесів поетонімогенезу у художньому тексті [5; 6; 7].

Проілюструємо це на прикладі американських детективних оповідань, де у вигляді прийому узагальнені і регулярно відтворювані всі відомі способи творення та вживання імені: у класичний, модерністський та постмодерністський традиції.

Серед антропонімів прізвиська є типовими конотоніями, здатними не лише називати, але й позначати щось, “імплікувати” атрибут. На відміну від офіційних найменувань прізвиська завжди пов'язані з образними переживаннями і виражають емоційну оцінку. Емоційна оцінка прізвиськ може створюватися за рахунок метафоричного переосмислення апелятиву – як наслідку оказональної онімізації:

“Thames always referred to Shrimp as **The Fee**, because the red-headed, freckle-faced boy had become part of the Colton household after a particularly baffling case, at the conclusion of which the joy of capturing the murderer had been overshadowed by the blind man's sorrow for the broken-nosed boy who had jumped between him and a vicious blackjack. And Shrimp had been his fee for the case. As the boy's mother was the murdered one, and his father the murderer, there had been no one to object....

“Where's **The Fee**?” demanded Sydney. “I haven't seen him since yesterday”.

“Emulating the example of his worthy hero, Nick Carter. Shrimp is a real detective now” [12].

В оповіданні “**Leg Man**” головним персонажем є детектив на ім'я **Peter Wennick**. Цей антропонім входить до ономастичного ланцюжку прізвиськ, якими наділяють детектива інші персонажі твору: **Sir Galahad**, **The Peeping Tom**:

"I looked her over. "Even supposing that I'm your brother," I said, "don't you think he'd like it a lot better if you had on something a little more tangible?"

She said, "I wear what I want. After all, you're my brother."

"Well, go put on a bathrobe over that," I told her, "so I won't be so apt to forget it..."

"Get back to your room," I told her.

"But I don't see what you're so—"

"Get started!" I said.

"Very well, **Sir Galahad**," she told me....

The district attorney announced that he had interviewed "the woman in the case." Inasmuch as she seemed to have been "wronged" by Pemberton, and, inasmuch as a **Peeping Tom** who had tried to crash the gate of her apartment had caused her to place a call for the police at approximately the time Pemberton must have been killed, the police absolved her of all responsibility.

It seemed that **this Peeping Tom**, evidently trying to make a mash, had knocked at her door and advised her he had held up the jewelry store downstairs. She had promptly reported to the police, who had visited her apartment, to find her very much undressed, very much excited and shaken, and apparently sincere" [13].

Літературні антропоніми: "**Sir Galahad**" та антропонім – фразеологізм "**Peeping Tom**" містять узуальні конотеми "доброчесний, шляхетний, порядний" та "допитливий, прискіпливий" і пов'язуються у свідомості носіїв мови з лицарями короля Артура та легендою про леді Годіву. У художньому тексті вони репрезентують явище оказіональної внутрішньовидової трансонімізації, виконуючи функцію характеристики персонажу.

У наступному фрагменті тексту мова йде про життя емігрантів у Сполучених Штатах Америки. Образне переосмислення оніму Omega (назви останньої букви грецького алфавіту), де мешкають емігранти, виникає внаслідок міжвидової трансонімізації – переходу мезоніму до розряду топонімів:

"She nodded, smoothing her bright dress over her plump thighs. "It goes back a long time, to when Benny Crespo was... they called him the Prince of **Omega Street**, you know."

Hearing the name of her street spoken made me aware of its ironic appropriateness: the last letter of the Greek alphabet is symbolic of endings, and for most of the people living here, Omega Street was the end of a steady decline into poverty" [12].

Контекст зберігає вмотивованість топоніму Omega Street. Поетонім розвиває конотему "кінця, безвихідності"

Поетоніми часто виступають в якості вузлових точок авторської стратегії та орієнтирів для стратегії читача – є ключовими знаками, важливими для семантичного простору тексту. Текстотвірна функція поетоніма проявляється у здатності ономастичних одиниць слугувати зв'язуючи, конструктивним, "шифтерним" елементом змістовно-сислового простору та формальної організації тексту, як, наприклад, у детективному оповіданні "The Adventure of Abraham Lincoln's Clue"- Ellery Queen. Сюжет оповідання побудований на особливостях творення та можливих контекстних мотиваціях абрєвіатури Р.О.Е. В результаті процесу онімізації остання перетворюється криптонім і розшифровується як алюзивний антропонім РОЕ (По - Едгар Алан По). Алюзивність антропоніма підсилюється посиланням на паралелізм сюжету однойменного оповідання автора "The Purloined Letter" ("Викрадений лист"):

"Mr. Poe's *The Purloined Letter* is a work of singular originality. Its simplicity is a master-stroke of cunning, which never fails to arouse my wonder.

Reading the tale over this morning has given me a 'notion.' Suppose I wished to hide a book, this very book, perhaps? Where best to do so? Well, as Mr. Poe in his tale hid a letter among letters, might not a book be hidden among books? Why, if this very copy of the tale were to be deposited in a library and on purpose not recorded—would not the Library of Congress make a prime depository!—well might it repose there, undiscovered, for a generation. ...

'On the other hand, let us regard Mr. Poe's 'notion' turn-about.' Turn-about. Look at the 30d 'turn-about'—as I just saw it!" ...

"He turned the Lincoln message upside down for their inspection. In that position the 30d became:

POJ

"Poe!" exploded Tungsten.

"Yes, crude but recognisable," Ellery said swiftly. "So now we read the Lincoln clue as: The hiding-place of the book is in Poe!"

У наступному фрагменті змінюється мотиваційна база і відповідне контекстне прочитання абрєвіатури Р.О.Е, деонімізація якої спричиняє виникнення нового оніму – топоніму: Post Office Eastern, P.O. East. P.O.E., що і дозволяє детективу врешті-решт викрити справжню схованку раритетного примірника книги:

"I was convinced that DiCampo interpreted what we now know was the forger's, not Lincoln's, clue, as 30d read upside down; or, crudely, Poe. But 'the hiding-place of the book is in Poe' led nowhere.

"So I reconsidered. P, o, e. If those three letters of the alphabet didn't mean Poe, what could they mean? Then I remembered something about the letter you wrote me, Bianca. You'd used one of your father's envelopes, on the flap of which appeared his address: Post Office Box 69, Southern District, Eulalia, N. Y. If there was a Southern District in Eulalia, it seemed reasonable to conclude that there were post offices for other points of the compass, too. As, for instance, an Eastern District. Post Office Eastern, P.O. East. P.O.E."

"Poe!" cried Bianca.

"To answer your question, Mr. Tungston: I phoned the main post office, confirmed the existence of a Post Office East, got directions as to how to get there, looked for a postal box key in Mr. DiCampo's key case, found the right one, located the box DiCampo had rented especially for the occasion, unlocked it—and there was the book" [12].

У детективному оповіданні "Christmas Is for Cops" вбивця залишає на місці злочину за-пальничку з ініціалами С. Ф. Інтрига ґрунтується на криптонімі, який є вторинним онімом, мотивуючою базою для якого виступають два антропоніми: чоловічий Carl Freese та жіночий Carol Fletcher. Особа злочинця, тобто референт, який приховує криптонім С. Ф., визначається у тексті за допомогою екстралінгвістичних чинників: наявністю/відсутністю алібі, прямих/непрямих свідчень про статеві ознаки вбивці:

"One of the investigating officers came over with the lighter. "Only smudges on it, Captain. Nothing we could identify."

"Thanks." Leopold took it, turning it over between his fingers.

C. F. Carl Freese.

He flicked the lever a couple of times but it didn't light. Finally, on the fourth try, a flame appeared. "All right," he said quietly. Now he knew.

"Captain—" Fletcher began.

"Damn it, Fletcher, it's your wife's lighter and you know it! C. F. Not Carl Freese but Carol Fletcher!"...

Sergeant Riker moved in. "Captain, are you trying to say that Fletcher's wife stabbed Tommy Gibson?"

"Of course not, Riker. That would have been quite a trick for her to follow him into the Men's Room unnoticed. Besides, I had to give her a match at one point this evening, because she didn't have this lighter."

"Then who?"

"When I first arrived, you were helping Carol Fletcher with a balky lighter. Yes, you, Riker! You dropped it into your pocket, unthinking, and that's why she didn't have it later. It fell out while you were struggling with Gibson. While you were killing him, Riker" [12].

Індивідуальність авторської системи породження та вживання імені у тексті проявляється в особливому для кожного випадку виборі, розташуванні та змістовному наповненні ономастичних одиниць мови. Розвиток поетоніма може відбуватися у двох протилежних напрямках:

– у накопичуванні компонентів змістової та образної структури, що забезпечує "ускладнення" та "збагачення" оніма;

– у втраті елементів структурно-семантичного комплексу, що призводить до спрощення поетоніма, набуття ним властивостей оніма з нульовою образністю.

Список використаних джерел

1. Васильева Н. В. Собственное имя в мире текста (монография) / Наталья Владимировна Васильева. – М.: Либроком, 2005. – 224 с.
2. Калинин В. М. От литературной ономастики к поэтонимологии / Валерий Михайлович Калинин // Логос ономастики. – 2006. – № 1. – С. 81-88.
3. Калинин В. М. Поэтонимосфера: поиски новых путей в теории литературной ономастики / Валерий Михайлович Калинин // Ономастика Поволжья. Тезисы докладов IX Международной конференции (Волгоград, 9–12 сент. 2002 г.). – Волгоград, 2002. – С. 38-41.
4. Карпенко Ю.О. Онимізація і трансонимізація як словотвірний акт // Теоретична та історична ономастика. Літературна ономастика. Тези доповідей і повідомлень. Шоста республіканська ономастична конференція (4-6 грудня 1990). – Одеса, 1990. – С.35- 37.
5. Карпенко Ю.О. Синхронічна сукупність лексико-семантичного способу словотвору// Мовознавство. – 1992. – №4. – С.3 – 10.
6. Магазаник Э. Б. Роль антропонима в построении художественного образа / Э.Б. Магазаник // Ономастика. – М., 1969. – С. 162-163.

7. Отин Е.С. Экспрессивно-стилистические особенности ономастической лексики / Евгений Степанович Отин // Избранные труды по языкознанию. – Донецк, 1999. – Ч.2. – С.120-131.
8. Суперанская А.В. Теория и методика ономастических исследований / [А.В. Суперанская, В.Э. Сталтмане, Н.В. Подольская, А.Х. Султанов]. Отв.ред. А.П.Непокупный. Изд.2-е: Издательство ЛКИ, 2007.–266 с.
9. Труды по языкознанию. – Донецк: Юго-Восток, 2005. – 480 с
10. Фоякова О.И. Имя собственное в художественном тексте / О.И. Фоякова.– Л.: ЛГУ, 1990. – 104 с.
11. Чуб Т.В. Влияние поетонимогенеза на образные возможности проприальной лексики: автореф.дис... канд..філол.наук: спец. 10.02.15 “загальне мовознавство”/ Тетяна Вікторівна Чуб; Донец. нац. ун-т. – Донецк, 2005. – 21с.
12. The Oxford Book of American Detective Stories. – New York – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 662 p. [Электронный ресурс] – Режим доступа http://www.ebook3000.com/The-Oxford-Book-of-American-Detective-Stories--4th-Edition_95043.html

Summary. The article examines the impact of the transformation processes of the figurative structure of poetonyms, ie poetonymogenesis, on the formation of semantic and figurative properties of poetonyms in fiction. In the dynamic changes two opposing trends are revealed: the accumulation of semantic components and figurative structure and deiconization of poetonyms.

Key words: *poetonymogenesis, onymization, transonymization, appeliativization.*